

»Ne moremo nelodočno mešati device in lesnice«

Božidar Debenjak

Vprašanje, ki nam ga zastavljate, je pripeljalo pesnika Jandla do znamenitih besed, ki jih bom navedel v nemščini in nato v prevodu: »Man kann links und rechts nicht velwechsern« (zamenjani sta črki l in r) - po naše nekako: »ne moremo nelodočno mešati device in lesnice« (zamenjani sta črki l in d). Problem je seveda v tem, da ostaja desnica vendarle ves čas prepoznavna, levica pa je na trenutke bolj želja in fatamorgana kot pa politična realnost. Stranke in organizacije (denimo sindikati), ki so nastale na levi strani spektra, lahko pozneje zbledijo in silijo v sredino, tako da nastane praznina pri delu družbenega organizma, ki preprosto ostane brez politične reprezentacije: kot nekdo na robu skupnega ležišča, ki ga zebe brez odeje, katero so potegnili na sredino.

Tak politični premik je prvi opazil že Karl Marx v analizi francoske revolucije 1848: tam je bilo brez politične reprezentacije delavstvo. Danes ni nič drugače: ne stranke ne sindikati ne reprezentirajo tistega dela aktivnega prebivalstva, ki živi od prekarne zaposlitve, z začasnimi zaposlitvami iz rok v usta, pred tem in med tem pa je lahko brezposeln in odvisen od družinske pomoči; in to v vseh stopnjah kvalifikacije: od snažilke do doktorja znanosti in habilitiranega docenta. Frustriranim množicam zlasti mladih, ki dihajo kontaminirani zrak »no future«, izrekajo politiki od časa do časa kake tople tolažilne besede, ki prizadetim koristijo prav toliko kot mrtvemu kadilo.

Pred nekako 45 leti, v letih 1965-72, se je vprašanje levice močno aktualiziralo, gibanje tistih let je potekalo v znamenju »nove levice«. Kot »stara levica« sta bili tedaj na sceni predvsem dve stranki: socialna demokracija in komunisti. Obe sta imeli svojo navezavo na delavstvo, svoje rituale in svoje mantre. Vsaka od obeh je imela tudi svojo kanonizirano zgodovino, iz katere sta izmetali vsaka svoje »heretike« in »odpadnike«. A pot v »novo levico« so utirjali tisti intelektualci, ki so dali pod kritično lupo ti kanonizirani zgodovini in soočili obe stranki t. i. »delavskega gibanja« s tem, kar so njuni »heretiki« v resnici govorili in hoteli. Na komunistični strani je to pomenilo npr. aktualizacijo Rose Luxemburg in njene kritike boljševiške revolucije, obnovo problema »marksizma in filozofije« (Korsch, Lukacs), pa teze Pannekoeka in Gorterja, pa teze Trockega; v središče je prišla frankfurtska šola. »Nova levica« je ponovno odprla vsa vprašanja, ki jih je »stara levica« štela za zaprta: smisel sožitja, odnose med spoloma, spolnost kot tako, človeško medsebojnost, čedalje bolj tudi odnos z naravo. Toda »nova levica« je bila z več strani ocenjena kot nevarna: nemška socialna demokracija je na enem

od svojih zborovanj onemogočila nastop študentov z glasnim igranjem delavske pesmi »Bratje, le k soncu svobode ...«; komunistične stranke so novelevičarje poskušale spreobrniti v svoj podaljšek; krščanski, pretežno katoliški veji »nove levice«, sta bili *teologija revolucije* in nekoliko blažja *teologija osvoboditve*, a obe sta doživeli nemilost rimske Cerkve. Največji udarec pa je doživela »nova levica« s širjenjem drog, za katerim so vsaj deloma stali agenti neke tajne službe. Tisto, kar je od »nove levice« ostalo, je v Nemčiji zbrano pri stranki Zelenih. Poučno je, da socialna demokracija, ki so jo odpeljali na »tretjo pot«, nekam v »sredino«, stagnira, stranka nekdanje alternative pa raste, ker še vedno ohranja vsaj kanček libertarnih vsebin nekdanje »nove levice«.

Svet neoliberalizma, v katerem živimo, je pomagala roditi »nova desnica«. Njen deklarirani cilj je bil, da se bo o ideji socializma govorilo samo še v zgodovinskih knjigah kot o povsem zgrešenem in izjalovljenem projektu. Ko se je s strategijo oboroževalne tekme posrečilo zrušiti sisteme t. i. »realnega socializma«, ki bi sicer morda izplavali iz svoje notranje krize s procesom reform, je obenem izginila navidezna alternativa, proti kateri je zahod razvil model »države blaginje«, in nastal je prostor za brezobzirnost neoliberalizma, katerega mantra je »učinkovitost« in vsakršna »fleksibilnost«, zlasti sistem *hire and fire* (ali po naše: najemi pa potem naženi) na »trgu dela«, skrb za *socialno kohezijo* pa mu je deveta briga. Zmagoslavni neoliberalizem je imel ob porodu za babico ravno »novo desnico«. Ker pa je bilo treba to nekako zapakirati v celofan, je bil pri roki propagandist »konca zgodovine«, vojni strokovnjak Francis Fukuyama, ki je svet poučil, da je zdaj konec vseh »velikih zgodb« in da smo pristali v dokončni obliki družbe. Tistemu, kar je dokončno, se pač nima smisla upirati ...

Tak »dokončni« svet je leta 1932 opisal Aldous Huxley v *Krasnem novem svetu*; kdor knjigo bere danes, vidi, da živimo v njem. Generacija »nove levice« je proti njemu protestirala, ena od parol protesta je bila *konzumni teror*: z vsemi sredstvi nas posiljujejo s konzumom točno določenega blaga; naš »prosti« čas so zapregli v dejavnosti, s katerimi konzumiramo produkte »industrije prostega časa«; da ne bi pojedli premalo sladkarij določene vrste, se jim dodaja sredstvo za povečevanje apetita, ki so ga razvili za hitro pitanje prašičev, in posiljujejo nas tako še in še. Če so v *Krasnem novem svetu* ob njegovem nastajanju »pripadnike preprostega življenja pobili s strojnici«, kot pove ena od oseb romana, pa jim v naši realnosti *krasnega novega sveta* zavezujejo usta.

V političnih bitkah 19. stoletja sta si na področju dela stala nasproti delavec, »poosebljeno delo«, in kapitalist, »poosebljeni kapital«; na sceni pa so bile še druge grupacije. Delavec in kapitalist sta predstavljala dve plati racionalnosti, pri čemer je kapitalist skrbel za gladki tek produkcije, vnos inovacij ipd. V 20. stoletju je kapitalist kot oseba praktično izumrl, družba je postala »anonimna družba«, po-

sle nekdanjega kapitalista pa opravljajo menedžerji, plačani uslužbenci. Individualni kapitalist je bil lastnik-podjetnik, na podjetje je bil navezan; plačani nameščeneec pa gre pač bodisi sam stran k boljšemu šefu ali pa se ga šefi znebijo z visoko odpravnino. On ni več naravni agent kapitala, temveč je njegov plačani agent. Odnos plačanih agentov do stvari in do resnice pa je dobro znan.

Ob teh zelo spremenjenih razmerah, ko današnja mejo delavstva še najbolje lahko prepoznamo po tem, do kod vse sega prekariat, bi moralo nastati novo, aktualno samorazumevanje levice: jedro njene zavzemanja je humani svet, svet človeškega humanega in sonaravnega sožitja, svet, ki je last naših poznih vnukov in mora biti njihov dobri dom. Ob tem kriteriju se morajo kristalizirati programi današnje levice. Ven torej iz prekariata, ven iz plenjenja človeških in naravnih resursov. Potrebna je sprememba; do nje vodita dve možni poti: pot reform (ki pa ne smejo ostati znotraj sistema, v jeziku frankfurtske šole *sistemnoimmanentne*, temveč morajo spreminjati sam sistem, biti *sistemnotranscendentne*), če pa do njih ne pride, pot destrukcije sistema, *dies irae*. Podpisani plediram za prvo pot. •

»Potrebna je sprememba; do nje vodita dve možni poti: pot reform (ki pa ne smejo ostati znotraj sistema, temveč ga morajo spreminjati), in pot destrukcije sistema, dies irae. Podpisani plediram za prvo pot.«